

III. ATALA

ERRAMUN BAXOKI ESKAINITAKO LANAK

>>>

4

EAEKO EUSKARAREN BELAUNEZ BELAUNEKO FAMILIA BIDEZKO TRANSMISIOA

(2001eko Biztanleriaren Zentsuko datuak oinarri hartuta)

Pablo Sagardoy lizuain

Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza

Helbide elektronikoa: p-sagardoy-gv.es

1. IKERKETAREN METODOLOGIA ETA HELBURUA

Euskararen etorkizuna bermatzeko, belanez belanezko familia bidezko transmisioa oinarritzko urratsa da. Hori horrela, artikuluko honetan, Euskal Autonomia Erkidegokoan (EAEn) guraso biekini bizi diren 2 eta 29 urte bitarteko seme-alabek¹ gurasoengandik jasotako hizkuntzari edo hizkuntzei buruzko azterketa egiten saiatuko gara. Beraz, analisiaren oinarritzko unitateak seme-alabak dira.

2. EUSKARAREN BELAUNEZ BELAUNEKO TRANSMISIOA

2.1 Seme-alaben lehen hizkuntza, lurraldearen arabera

2001eko Zentsuko datuen arabera (1. taula) 30 urtetik beherako seme-alaba gehienek (%72,6) lehen hizkuntza² gaztelania³ dute, %20k euskara bakarrik eta %8 euskara eta gaztelania.

Lurraldearen arabera banaketa aztertzen badugu, balioak oso desberdinak direla ikusiko dugu. Izan ere, Araban 30 urtetik beherako seme-

alaben %3k baino zertxobait gehiagok du lehen hizkuntza euskara, Bizkaian ehuneko hori %12,5ekoa da eta Gipuzkoan ia %40koa.

1. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntzaren banaketa. EAE, 2001

	2-29 urte bitarteko seme-alabak			
	Guztira	Lehen hizkuntza (%)		
		Euskara	Biak	Gaztelania
EAE	462.593	19,7	7,7	72,6
Araba	65.157	3,4	4,7	91,9
Bizkaia	249.962	12,5	6,6	80,9
Gipuzkoa	147.474	39,0	10,8	50,2

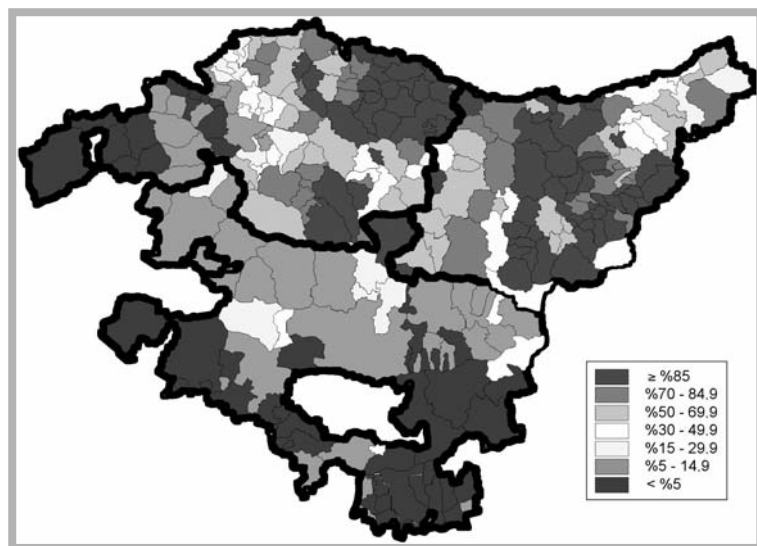
Iturria: EUSTAT

Araban 30 urtetik beherako seme-alaben %3k baino zertxobait gehiagok du lehen hizkuntza euskara, Bizkaian ehuneko hori %12,5ekoa da eta Gipuzkoan ia %40koa.

2.2 Udalen araberako analisia eta banaketa

Eremu geografikoari dagokionez (1. irudia), Bizkaiko ekialde erdian eta Gipuzkoako zati handi batean, 2 eta 29 urte bitarteko seme-alaben erdiak baino gehiagok gutxienez euskara⁴ dute lehen hizkuntza. Baina gune horren barruan ere portzentajeak behera egiten du nabarmen gunearen mugan dauden udalerrietan eta industria— zein hiri-ardatz nagusietan: Ibaizabal Goienean, Deba Bailaran eta Beasain-Tolosa ardatzean esaterako.

1. irudia. Lehen hizkuntza gutxienez euskara (euskara edo euskara eta gaztelania) duten 2-29 urte bitarteko seme-alaben portzentajea, udalerrika. EAE, 2001

Iturria: EUSTAT

Lehen hizkuntza euskara bakarririk duten seme-alabaren portzentajea zaharrenen taldeko %17,6tik gazteenen taldeko %23,9ra igotzen da.

Gehikuntza horien ondorioz, nabarmen murrizten da lehen hizkuntza gaztelania duten seme-alabaren kopurua; izan ere, %75etik gorakoa (%77,7) izatetik ia %60ra (%61,6) jaisten baita.

2.3 Seme-alabaren lehen hizkuntza adinaren eta sexuaren arabera

Zenbaki absolututan (2. taula) talde handienak 15 urtetik gorakoena dira, eta bereziki 20 eta 24 urte bitartekoena, seme-alaba guztien ia laurdena biltzen baitu (%24,6). Kopuruak nabarmen egiten du behera adinak behera egin ahala. Izan ere, ehuneko txikiena talde gazteenak du (%8,4).

Ikus dezakegunez, adin-talde bakoitzean euskara lehen hizkuntza izatea, bakarka nahiz gaztelaniarekin batera, arruntagoa da adinean behera egin ahala. Portzentajeak nabarmen aldatzen dira banaketa adin-taldeen arabera aztertzen badugu. Hala, lehen hizkuntza euskara bakarririk duten seme-alabaren portzentajea zaharrenen taldeko %17,6tik gazteenen taldeko %23,9ra igotzen da. Bestalde, lehen hizkuntza euskara eta gaztelania dituztenen taldea ez da %5era iristen 25 eta 29 urte bitarteko seme-alabaren artean eta, aldiz, balio hori hiru aldiz handiagoa (%14,5) da 2 eta 4 urtekoen artean. Gehikuntza horien ondorioz, nabarmen murrizten da lehen hizkuntza gaztelania duten seme-alabaren kopurua; izan ere, %75etik gorakoa (%77,7) izatetik ia %60ra (%61,6) jaisten baita.

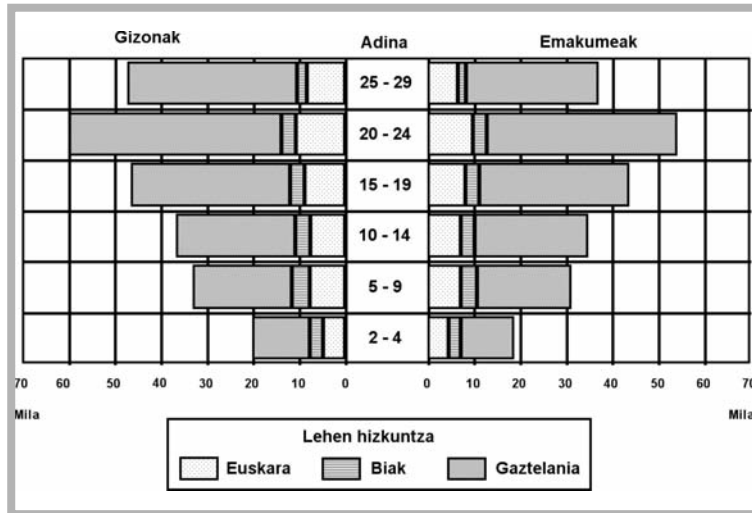
2. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alabaren banaketa lehen hizkuntzaren arabera, adin-taldeka. EAE, 2001

Adin-taldeak	GUZTIRA	Euskara (%)	Biak (%)	Gaztelania (%)
25-29	84.152	17,6	4,6	77,7
20-24	113.899	17,9	5,5	76,6
15-19	90.199	18,8	6,9	74,4
10-14	71.453	20,7	8,7	70,6
05-09	64.125	23,0	11,5	65,5
02-04	38.765	23,9	14,5	61,6
GUZTIRA	462.593	19,7	7,7	72,6

Iturria: EUSTAT

Piramidea 2 eta 29 urte bitarteko seme-alabaren adinaren eta sexuaren arabera lantzean (2. irudia), zenbait diferentzia ikus ditzakegu zenbaki absolututan, gizonen kopurua emakumeena baino handiagoa delako. Baina portzentajeen balioei begiratzen badiegu lehen hizkuntzaren banaketari dagokionez adin-talde desberdinetan ere sexuak ez du aldaketa adierazgarrikerik eragiten, adin-talde bakoitzaren barruan, bi sexuentzat lehen hizkuntzaren portzentajea antzekoa delako. Sexuari dagokionez, ohikoa den bezala, gizonak emakumeak baino zertxobait gehiago dira adin-tarte gazteetan⁵. Seme-alabak lehen hizkuntzaren arabera banatzen baditugu, portzentaje horri berari eusten diote talde bakoitzean. Horrek adierazten du seme-alabaren sexuak ez duela eraginik hizkuntzaren transmisio-prozesuan.

2. irudia. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, sexuaren eta adinaren arabera. EAE, 2001

Iturria: EUSTAT

Gurasoen adinak badu seme-alaben lehen hizkuntzan nolabaiteko eragina. Izan ere, bikotekidea zenbat eta gazteagoa izan, orduan eta txikiagoa da lehen hizkuntza gaztelania bakarrik duten seme-alaben portzentajea eta handiagoa lehen hizkuntza gutxienez euskara dutenena.

Bestalde, gogoan izan behar da lehen hizkuntza "...haurtzaroan 3 urtera arte ikasten dena dela..."⁶. Kontzeptu hau, orain arte, inplizituki lotzen zitzaion familian ikasitako hizkuntzari. Gaur egun, ordea, haurrak gero eta lehenago eskolatzen direnez umeak, 3 urte bete aurretik, etxekoa ez den beste hizkuntza bat ikasteko aukera du eta, definizio horren arabera, hori ere lehen hizkuntzat hartu beharko da. Oro har horrek ez du esan nahi ikasitako hizkuntza berriak "familiako" hizkuntza ordeztzen duenik, bi lehen hizkuntza dituzten haurrak gero eta gehiago direla bai-zik. EAEk du estatuko eskolatzetasa handiena 0 eta 2 urte arteko umeentzat eta ia hirukoiztu egiten du estatuko batez bestekoa.

2.4 Seme-alaben lehen hizkuntza eta gurasoen adina

Gurasoak hiru adin-taldetan banatu dira: 30 urtetik beherakoak, 30 eta 44 urte bitartekoak eta 45 urte edo gehiagokoak.

Seme-alaben %97,7 hiru bikote-motatik baino ez datoz; hiruretan bikotekideen adina 30 urtetik gorakoa da (3. taula), eta bi kideak adin-talde berekoak dira edo ama aita baino zertxobait gazteagoa. Gainerako talde guztiek hondar-balioak dituzte.

Gurasoen adinak badu seme-alaben lehen hizkuntzan nolabaiteko eragina. Izan ere, bikotekidea zenbat eta gazteagoa izan, orduan eta txikiagoa da lehen hizkuntza gaztelania bakarrik duten seme-alaben portzentajea eta handiagoa lehen hizkuntza gutxienez euskara dutenena.

Bi bikotekideak elebidunak direnean seme-alaben %95ek gutxienez euskara jasotzen du lehen hizkuntza gisa (%88k euskara bakarrik eta %7k gaztelaniarekin batera).

3. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, gurasoen adinaren arabera. EAE, 2001

Gurasoen adina	Guztira	Euskara	Biak	Euskara+ Biak	Gaztelania
Biak >45	249.620	18,89	5,66	24,55	75,45
Ai>45; Am 30-44	53.985	21,44	7,67	29,11	70,88
Biak 30-44	147.970	20,72	10,97	31,69	68,31
Gainerakoak	11.018	14,75	9,11	23,86	76,14
Guztira	462.593	19,67	7,67	27,34	72,65

Iturria: EUSTAT

2.5 Seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera

Hizkuntzaren belaunaldi arteko transmisio-prozesutzat zentzu hertsian ulertu ohi dena aztertzeari ekingo diogu orain. Kontzeptu horrek zuzenean lotzen du gurasoen hizkuntza-gaitasuna seme-alaben lehen hizkuntzarekin, eta hartara, aldagai bi horien artean dagoen erlazio estua erakusten du (3. irudia eta 4. taula).

Bi bikotekideak elebidunak direnean seme-alaben %95ek gutxienez euskara jasotzen du lehen hizkuntza gisa (%88k euskara bakarrik eta %7k gaztelaniarekin batera). Transmisioaren portzentajeak nabarmen aldatzen dira gurasoetako bat bakarrik denean elebidun; orduan lehen hizkuntza euskara duten seme-alabak %65era jaisten dira (%35ek euskara bakarrik eta %30ek gaztelaniarekin batera).

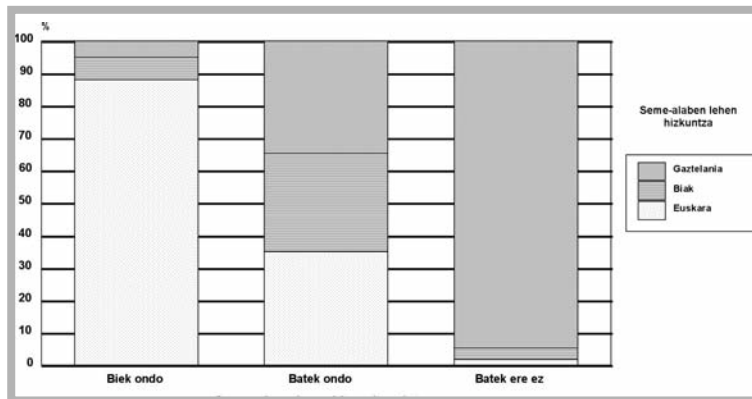
Gurasoek euskaraz ondo hitz egiten ez dutenean⁷, seme-alaben %95ek gaztelania bakarrik jasotzen du lehen hizkuntza gisa, %3,5ek gaztelania euskararekin batera eta %2 baino gutxiago dira euskara bakarrik jasotzen dutenak. Hala ere, esan beharra dago ehuneko hori horren txikia izan arren, euskara ez dakiten gurasoen seme-alaben multzoa hain handia izanik (seme-alaba guztien ia %70 hain zuzen), lehen hizkuntza gutxienez euskara dutenen kopurua handi samarra dela, 17.133 lagunekoa, alegia.

4. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza (LH), gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera. EAE, 2001

Gurasoek euskaraz hitz egiten dute	Guztira	LH Euskara	LH Euskara eta Gaztelania	LH Gaztelania
Biek ondo	72.359	88,0	6,9	5,1
Batek ondo	62.442	35,1	30,1	34,8
Batek ere ez	327.792	1,7	3,5	94,8

Iturria: EUSTAT

3. irudia. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza (LH), gurasoen hizkuntza-gaitasunaren arabera. EAE, 2001 (%)

Iturria: EUSTAT

Transmisioaren portzentajea %90etik gorakoa izan dadin, bi bikotekideek euskaraz ondo hitz egin behar dute, eta gutxienez bietako batek lehen hizkuntza euskara izan behar du.

2.6 Seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen tipologiaren arabera

Orain arte euskararen hizkuntza-gaitasuna zentzu hertsian hartu dugu aintzat, baina hizkuntzaren transmisio-prozesuari begira garrantzitsua da hizkuntza-gaitasun erlatiboa ere kontuan hartzea. Kontzeptu horrek, euskaraz hitz egiteko gaitasunaz edo gaitasun-ezaz gain, gaztelania baino hobeto edo errazago hitz egiteko trebezia ere adierazten du. Horrek berekin dakar, praktikan, etxean normalean hitz egiten den hizkuntza bata ala bestea (edo biak) izatea eta, ondorioz, seme-alabek ikasiko duten hizkuntza ere horixe bera izatea.

Pertsonaren lehen hizkuntza erabakigarria da hizkuntza-gaitasun erlatibo bat ala beste izateko. Horrela, bada, lehen hizkuntza euskara bakarrik duten pertsonak hizkuntza-gaitasun erlatiboa dezentez handiagoa izan ohi dute lehen hizkuntza gaztelania dutenek baino. Bi multzoen erdian daude, baina hurbilago lehenengotik bigarrenetik baino, hizkuntza biak lehen hizkuntza gisa jaso dituzten pertsonak.

Fenomeno hori aztertzeko, lehen hizkuntza (LH) eta hizkuntza-gaitasuna gurutzatu ditugu, eta hortik sortutako Hizkuntza Bilakaeraren Indizearen (BILA) emaitzak erabili.

Horrela, zazpi kategoria definitu dira, hala nola:

- **Euskaldun zaharrak** (LH euskara eta euskaraz ondo hitz egiten dute)
- **Jatorrizko elebidunak** (LH biak eta euskaraz ondo hitz egiten dute)
- **Euskaldun berriak** (LH gaztelania eta euskaraz ondo hitz egiten dute)
- **Partzialki euskaldun berriak** (LH gaztelania eta euskaraz nekez hitz egiten dute)
- **Partzialki erdaldunduak** (LH euskara edo biak eta euskaraz nekez hitz egiten dute)

Bi gurasoak euskaldun berriak direnean, ehunekoak askoz txikiagoak dira, lehen hizkuntza gisa euskara jasotzen duten seme-alaben ehuneko osoak (bakarrik nahiz gaztelaniarekin batera) ez baitu %50 gainditzen.

- **Gutziz erdaldunduak** (LH euskara edo biak eta euskaraz ez dute batere hitz egiten)
- **Erdaldun elebakarrak** (LH gaztelania eta euskaraz ez dute batere hitz egiten)

Ondoren, aitaren eta amaren BILA indizearen taldea kontuan hartuta, bikoteen tipologia bat ezarri da, bikote-mota hauek sortuz: “D”, “B+”, “B”, “A+”, “A” eta “X”.

Lehen hiru taldeetan (D, B+ eta B) aitak eta amak biek euskaraz ondo hitz egiten dute; baina lehen taldean biak euskaldun zaharrak edo jatorrizko elebidunak dira, eta bigarrenean, aldiz, bietako bat bakarrik da euskaldun zahar edo jatorrizko elebidun, bestea euskaldun berria baita. Hirugarren kasuan biak dira euskaldun berriak.

Hurrengo bi taldeetan (A+ eta A) bikotekide bakarrak hitz egiten du ondo euskaraz, lehenengoan lehen hizkuntza gutxienez euskara izanik eta bigarrenean gaztelania. Gerta daiteke beste bikotekideak euskaraz ez hitz egitea edo zailtasunez hitz egitea, lehen hizkuntza zein den alde batera utzita.

Azkenik, “X” taldeak euskaraz ondo bi gurasoetatik inork ez hitz egitea du bereizgarri.

Seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen tipologiaren arabera aztertzen badugu (4. irudia eta 5. taula), lortutako emaitzak eta gurasoen hizkuntza-gaitasuna bakarrik aintzat hartuta (3. irudia) egindako analisisian lortutakoak desberdinak idira.

Hala, hizkuntza-gaitasuna bakarrik kontuan hartzean ikusten genuenez, bi gurasoek euskaraz ondo hitz egiten dutenean lehen hizkuntza gutxienez euskara duten seme-alaben portzentajea %95koa da (%88k bakarrik eta %7k gaztelaniarekin batera).

Lehen hizkuntza ere kontuan hartzen dugunean, biek ondo hitz egiteaz gain lehen hizkuntza euskara badute^s (D motako bikoteak), lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea %98,6ra igozen da (%93,9k bakarrik eta %4,7k gaztelaniarekin batera). Baina, bikotekideetako batek lehen hizkuntza euskara ez badu (B+), biek euskaraz ondo hitz egin arren, euskara lehen hizkuntza duten seme-alaben ehunekoia %92,4ra jaisten da.

Oro har alde handia ez bada ere, handia da euskara lehen hizkuntza bakar gisa hartzen dutenak %76,2 direla kontuan hartzen badugu eta, aldiz, euskara gaztelaniarekin batera hartzen dutenak %16,2 direla. Beraz, transmisioaren portzentajea %90etik gorakoa izan dadin, bi bikotekideek euskaraz ondo hitz egin behar dute, eta gutxienez bietako batek lehen hizkuntza euskara izan behar du.

Azkenik, biek euskaraz ondo hitz egiten dutenean, baina bietako inork ez duenean euskara lehen hizkuntza esan dezakegu euskarazko hizkuntza-gaitasun egoki batek ez duela besterik gabe hizkuntza-trans-

misioa bermatzen. Alegia, bi gurasoak euskaldun berriak direnean (B), ehunekoak askoz txikiagoak dira, lehen hizkuntza gisa euskara jasotzen duten seme-alaben ehuneko osoak (bakarrik nahiz gaztelaniarekin batera) ez baitu %50 gainditzen (%32,2k euskara eta %18,9k euskara eta gaztelania).

Transmisioa, halaber, nahiko bermatuta egon liteke gurasoetako batek euskaraz ondo hitz egin ez arren, betiere besteak ondo hitz egiten badu, eta gainera lehen hizkuntza euskara badu (A+ taldea), orduan bai euskara bera bakarrik edo gaztelaniarekin batera, izango baita bikote horien seme-alaben %80k baino gehiagok (%81,5) jasoko duten lehen hizkuntza (bakarrik %46,9 edo gaztelaniarekin batera %34,6). A motako gurasoen kasuan, euskararen transmisioaren ehunekoa %32,9koa da (bakarrik %11,6 edo gaztelaniarekin batera %21,3).

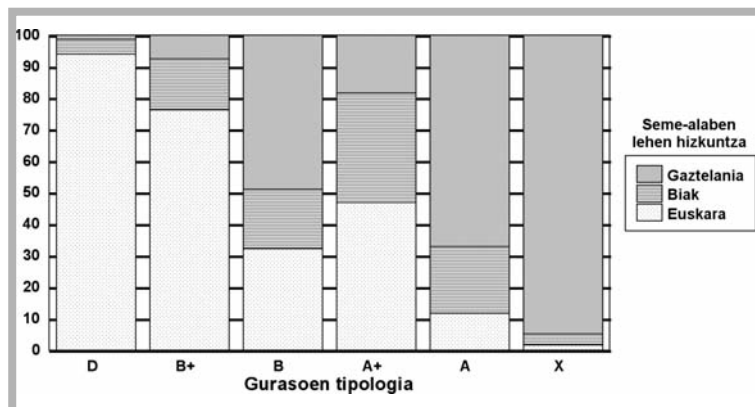
Euskaraz ondo gurasoetako batek ere ez duenean hitz egiten (X), ez du gu aurkitu lehen hizkuntzaren araberrako alderik, beraz gurasoen tipologiaren araberrako balioak bat datoz hizkuntza-gaitasunaren balioekin.

5. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen tipologiaren arabera. EAE, 2001

Gurasoen tipologia	Seme-alabak lehen hizkuntzaren arabera						
	Guztira	Euskara		Euskara eta gaztelania		Gaztelania	
		Kop	(%)	Kop	(%)	Kop	(%)
D	59.547	55.883	93,9	2.812	4,7	852	1,4
B+	8.282	6.311	76,2	1.345	16,2	626	7,6
B	4.530	1.458	32,2	857	18,9	2.215	48,9
A+	41.517	19.461	46,9	14.364	34,6	7.692	18,5
A	20.925	2.432	11,6	4.460	21,3	14.033	67,1
X	327.792	5.467	1,7	11.666	3,5	310.659	94,8
Guztira	462.593	91.012	19,7	35.504	7,7	336.077	72,7

Iturria: EUSTAT

4. irudia. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, gurasoen tipologiaren arabera. EAE, 2001 (%)

Iturria: EUSTAT

Transmisioa, halaber, nahiko bermatuta egon liteke gurasoetako batek euskaraz ondo hitz egin ez arren, betiere besteak ondo hitz egiten badu, eta gainera lehen hizkuntza euskara badu.

Bikote mistoetatik datozen seme-alaben %27 dira. Euskara lehen hizkuntza gisa transmititzen zaien seme-alaben portzentajea nahiko handia da: %74,4 euskaraz ondo hitz egiten duena aita bada eta %81,6 ondo hitz egiten duena ama bada.

Orain arte ikusi dugunez, guraso-mota faktore erabakigarria da hizkuntzaren transmisio-prozesuan. Baina gurasoen hizkuntza-gaitasuna eta lehen hizkuntza ez dira prozesu horri eragiten dioten aldagai bakarrak. Maila desberdineko hizkuntza-gaitasuna duten bikoteen kasuan, transmisio-prozesuaren emaitzetan eragiten duen hirugarren aldagai bat da: euskaraz ondo dakien kidea aita ala ama izatea.

Horri dagokionez, oso zabaldua dago hizkuntzaren transmisio-prozesuan amaren pisua aitarena baino handiagoa delako ideia, baina agerikoa badirudi ere, gutxitan aztertzen dira baieztapen hori berrestea ahalbidetuko duten datuak. Informazio-gabezia hori arintzen saiatzeko, taula bat egin dugu hizkuntza-gaitasun desberdina duten bikotekideen seme-alaben lehen hizkuntza aztertzeko behar diren estatistika-datuekin (6. taula).

Gure ikerketarako hautatu ditugun seme-alaba guztietatik %75,3k hizkuntza-gaitasun bertsuko gurasoak dituzte. Ondorioz, gutxi gorabehera seme-alaben laurdena (%24,7) maila desberdineko hizkuntza-gaitasuna duten bikoteetatik datoz. Ehuneko txikia dirudien arren, seme-alaba horien multzoa 114.097 lagunekoa da, eta horrek erakusten digu zein garrantzitsua den.

Maila desberdineko hizkuntza-gaitasuna duten bikotekideek osatutako hiru bikote-mota daude, eta horietako bakoitzean hizkuntza-transmisioa nolakoa den aztertuko dugu. Gainera, bikote-mota bakoitzean euskaraz hitz egiten duena, edo ez duena, aita ala ama den kontuan hartuz, seme-alabenganako hizkuntza-transmisioan dauden aldeak ere zehazten saiatuko gara (5. irudia).

Lehen taldeak bikotekideetako batek euskaraz ondo hitz egitea eta besteak nekez egitea du bereizgarri. Bikote mistoetatik datozen seme-alaben %27 dira⁹ (30.788). Euskara lehen hizkuntza gisa transmititzen zaien seme-alaben portzentajea nahiko handia da: %74,4 euskaraz ondo hitz egiten duena aita bada eta %81,6 ondo hitz egiten duena ama bada.

Bigarren taldean, kide batek euskaraz ondo hitz egiten du eta besteak ez du batere hitz egiten. 31.654 lagunek osatzen dute, aztertzen ari garen seme-alaben %27,7. Euskaraz lehen hizkuntza gisa duen transmisioa asko gutxitzen da, eta gainera talde honetan dago alderik handiena transmisioaren ehunekoetan, euskara hitz egiten duena aita ala ama den kontuan hartuta. Alde hori 10 puntukoa baino handiagoa da (11,6 puntu).

Izan ere, lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea %45,3koa da euskara hitz egiten duena aita denean. Baina hitz egiten duena ama bada, euskara jasotzen duten seme-alaben portzentajea %56,9koa da.

Azkenik, hirugarren taldea hizkuntza-gaitasun txikiena duten bikote mistoen seme-alabek osatzen dute, bikotekideetako batek euskara zailtasunez hitz egiten duelako, eta beste kideak, berriz, ez duelako batere hitz egiten. Talde handiena da: 51.655 lagun, seme-alaben %45.

Hizkuntza-transmisioaren ehunekoa nabarmen jaisten da. Izan ere, lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea %15,1ekoa da

euskaraz zer bait hitz egiten duena aita bada eta %19koa zer bait hitz egiten duena ama denean.

Laburbilduz, beraz, esan dezakegu maila desberdineko hizkuntza-gaitasuna duten bikoteen artean, bikotekidearen hizkuntza-gaitasunak eragin zuzena izateaz gain, gaitasun-maila handiagoa aita ala ama izateak garrantzi handia duela. Transmisioaren ehunekoak handiagoak dira, hizkuntza hobeto hitz egiten duena ama denean, eta alde hori bereziki deigarria da hizkuntzaren aldetik bikotekideen arteko aldea handiagoa denean, hau da, batak ondo hitz egin eta besteak batere hitz egiten ez duenean.

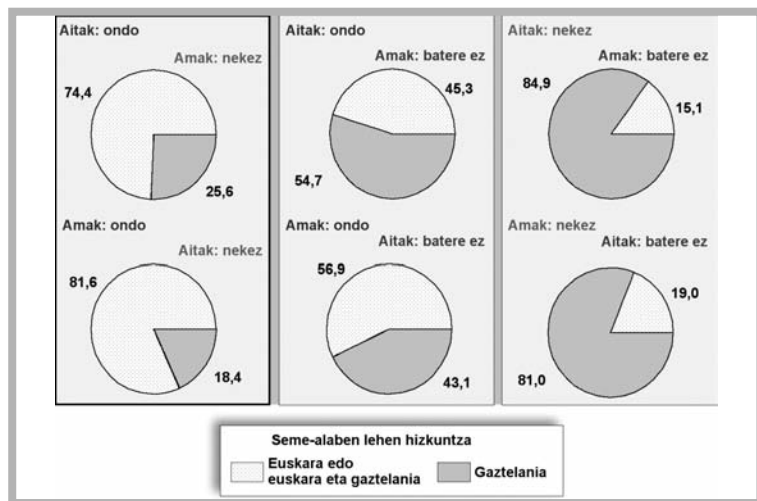
Lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea %45,3koa da euskara hitz egiten duena aita denean. Baina hitz egiten duena ama bada, euskara jasotzen duten seme-alaben portzentajea %56,9koa da.

6. taula. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, bikotekide bakoitzaren hizkuntza-gaitasunaren arabera. EAE, 2001

Euskaraz hitz egiten dute		2-29 urte bitarteko seme-alabak		
Aitak	Amak	Guztira	Lehen hizkuntza	
			Euskara edo Biak	Gaztelania
Ondo	Nekez	14.024	74,4	25,6
Nekez	Ondo	16.764	81,6	18,4
Ondo	Batere ez	12.145	45,3	54,7
Batere ez	Ondo	19.509	56,9	43,1
Nekez	Batere ez	20.193	15,1	84,9
Batere ez	Nekez	31.462	19,0	81,0

Iturria: EUSTAT

5. irudia. Bikote heterogeneoen 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, bikotekide bakoitzaren hizkuntza-gaitasunaren arabera. EAE, 2001 (%)

Iturria: EUSTAT

Lehen hizkuntza gutxienez euskara duten seme-alaben ehunekoak, oro har, gora egiten du adinak behera egin ahala.

2.7 Seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen adinaren eta tipologiaren arabera

Seme-alaben lehen hizkuntza gurasoen tipologiaren arabera aztertzean ikusi dugu gurasoen hizkuntza-gaitasuna zenbat eta handiagoa izan, orduan eta handiagoa dela lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea. Gainera, seme-alaben lehen hizkuntza adinaren arabera aztertzean egiaztatu dugunez, adin-taldea zenbat eta gazteagoa izan, orduan eta handiagoa da lehen hizkuntza gutxienez euskara duten seme-alaben portzentajea.

Ondoren bi aldagaiak, alegia gurasoen tipologia eta seme-alaben adina, konbinatuz lortutako datuak aztertuko ditugu.

a) **Lehen hizkuntza euskara duten seme-alabak**¹⁰ (bera bakarrik edo gaztelaniarekin batera) **adin-taldetan banatuta, guraso-motaren arabera.**

Adin-tarte guztietan pisu gehien duen taldea D motako gurasoak (biak euskaldun zaharrak edo jatorrizko elebidunak) dituzten seme-alabena da. Halere, ehunekoak gutxitu egiten da seme-alaben adinak behera egin ahala¹¹ (7. taula).

B+ motako bikoteengandik edo B motako bikoteengandik datozen eta lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajearen bilakera ia parekoa da. Ehunekoak txikiak dira, seme-alaba guztien artean duten pisua %6koa baino ez baita, lehen kasuan, eta %2tik beherakoa, bigarrenean. Halere, bikote-mota horietatik datozen eta lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben kopurua etengabe eta pixkanaka handitzen ari da, adinean behera egin ahala.

A motako bikoteen seme-alaben artean ere joera antzekoa da eta, adinean behera egin ahala, handiagoa da haien pisua. Gainera, hazkunderitmo biziena duen taldea da.

A+ bikoteen seme-alaben ehunekoari dagokionez, adin-talde desberdinen artean ia ez dago alderik, beraz, talde nahiko egonkorra dela esan daiteke.

7. taula. Lehen hizkuntza euskara edo biak dituzten 2-29 urte bitarteko seme-alabak adin-taldeka, gurasoen tipologiaren arabera. EAE, 2001 (%)

Guraso-motak	2-29 urte bitarteko seme-alabak, lehen hizkuntza euskara dutenak, adin-taldeka (%)						
	Guztira	25 - 29	20 - 24	15 - 19	10 - 14	5 - 9	2 - 4
	126.516	18.733	26.670	23.101	20.993	22.123	14.896
D	46,49	61,89	54,82	47,41	41,62	36,60	31,52
B+	6,05	3,60	4,42	5,45	7,08	8,15	8,42
B	1,83	0,60	0,78	1,20	2,21	3,43	3,34
A+	26,74	24,52	26,78	28,02	27,99	27,02	25,26
A	5,45	1,85	2,73	4,22	6,30	8,87	10,45
X	13,54	7,53	10,47	13,70	14,80	15,94	21,02

Iturria: EUSTAT

b) Lehen hizkuntza gaztelania duten seme-alabak adin-taldeka, guraso-moten arabera.

Lehenbizi azpimarratzekoa da bi gurasoek euskaraz ondo hitz egiten dutenean, (D, B+ eta B motak), seme-alaba ia guztiak euskara dute lehen hizkuntza; gaztelania duten seme-alaben portzentajeak, berriz, hondarbalioak ditu adin-talde guztietan (8. taula).

Gurasoetako bat euskaldun zaharra edo jatorrizko elebiduna bada eta besteak euskaraz ondo hitz egiten ez badu (A+), lehen hizkuntza gaztelania duten seme-alaben ehunekoa zertxobait handiagoa da, %2 inguru, baina adinean behera egin ahala ehunekoa txikiagoa da. Euskaraz hitz egiten duen bikotekide bakarra euskaldun berria bada (A), portzentajea handiagoa da, eta gero eta handiagoa, gainera, adinak behera egin ahala.

Azkenik, guraso batek ere ez duenean euskaraz hitz egiten, lehen hizkuntza gaztelania duten seme-alaben portzentajea %85etik gorakoa da adin-talde guztietan; hala ere, A motako gurasoen igoyerarekin bat datozen nolabaiteko beherakada bat nabaritzen da adin-talde gazteenetan.

Guraso biak elebidunak direnean, euskararen transmisioa bermatuta dago: seme-alaben %95ek gutxi gorabehera euskara jasotzen du lehen hizkuntza gisa, horietako gehienek euskara besterik ez.

8. taula. Lehen hizkuntza gaztelania duten 2-29 urte bitarteko seme-alabak adin-taldeka, gurasoen tipologiaren arabera. EAE, 2001 (%)

Guraso-mota	2-29 urte bitarteko seme-alabak, lehen hizkuntza gaztelania dutenak, adin-taldeka						
	Guztira	25 - 29	20 - 24	15 - 19	10 - 14	5 - 9	2 - 4
Guztira	336.077	65.419	87.229	67.098	50.460	42.002	23.869
D	0,25	0,35	0,30	0,23	0,19	0,16	0,19
B+	0,19	0,13	0,11	0,16	0,24	0,35	0,30
B	0,66	0,44	0,48	0,59	0,77	1,02	1,23
A+	2,29	3,16	2,34	1,95	1,90	2,01	1,98
A	4,18	2,23	2,72	3,65	5,32	7,31	8,39
X	92,44	93,70	94,05	93,41	91,58	89,16	87,91

Iturria: EUSTAT

c) 2 eta 29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza, guraso-motaren arabera eta adin-taldetan banatuta.

Azterketa gurasoen tipologiaren ikuspegitik egiten badugu, joera orokorra adinean behera egin ahala lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajea handitu egiten dela ikusiko dugu (6. irudia).

Jakina, lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben ehunekoa oso handia denean, ez da igoyerarako tarte handirik geratzen. Beraz, D eta B+ motako gurasoen seme-alaben portzentajea iguera ez da oso handia.

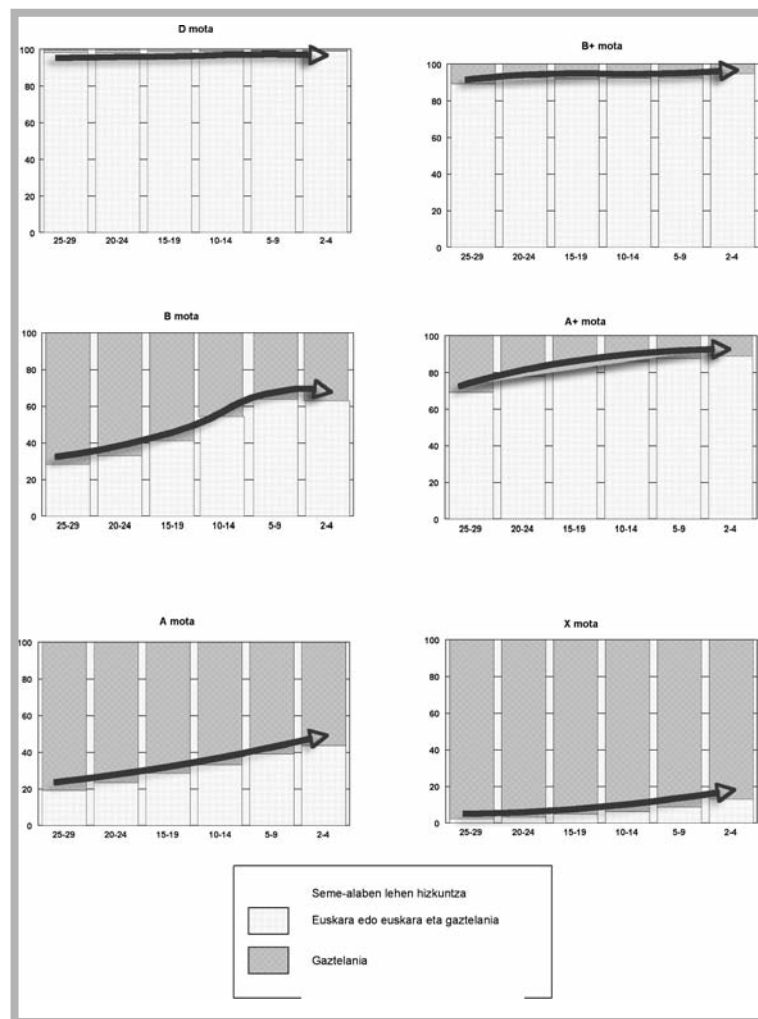
Antzeko zerbait gertatzen da A+ motako gurasoen seme-alaben artean ere, baina kasu honetan lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben arteko aldea handiagoa da adin-talde bakoitzean: 25 eta 29 urte bitarteko seme-alaben taldeko %69tik hasi eta gazteenen taldeko ia %90eraino (%88,9).

Amaren hizkuntza-identitateak aitarenak baino pisu handiagoa du, hizkuntza transmititzeko prozesuan.

Hazkunde ikusgarrienak euskaraz hitz egiten duen bikotekidea edo bikotekideak euskaldun berriak direnean izaten dira. Horrelakoetan talde gazteenean lehen hizkuntza euskara duten seme-alaben portzentajearen balioak bikoiztu egiten du 25-29 urtekoen taldekoa; %62,9 vs %28,3, bi gurasoak euskaldun berriak badira, eta %43,7 vs. %19,2, euskaldun berria bikotekide bakarra izan eta besteak euskaraz ondo hitz egiten ez badu.

Azkenik, gurasoetako batek ere ez duenean euskaraz ondo hitz egiten (X mota), balio handienek adin-talde gazteenean bakarrik gaintitzen dute %10a (%13); baina azpimarratu behar da portzentaje hori 25 eta 29 urte bitartekoan taldekoarena (%2,3) baino ia 7 aldiz handiagoa dela, eta horrek hazkunde-erritmo handia islatzen du.

6. irudia. 2-29 urte bitarteko seme-alaben lehen hizkuntza adin-taldeka, guraso-motaren arabera. EAE, 2001 (%)

Iturria: EUSTAT

Laburbilduz, hauexek dira ideiak aipagarrienak:

- Lehen hizkuntza pertsona bakoitzaren bizi-arteko ezaugarria da eta, horregatik bada, aldagai horrek aztertutako populazio osoan izan ditzakeen aldaketak oso geldo gertatzen dira.
- Lehen hizkuntza gutxienez euskara duten seme-alaben ehunekoak, oro har, gora egiten du adinak behera egin ahala.
- Kopuruei erreparatuta oraindik talde txikiena bada ere, hazkunderik handiena lehen hizkuntza euskara eta gaztelania dituztenen taldean ari da gertatzen.
- Guraso biak elebidunak direnean, euskararen transmisioa bermatuta dago: seme-alaben %95ek gutxi gorabehera euskara jasotzen du lehen hizkuntza gisa, horietako gehienek euskara besterik ez.
- Gurasoen hizkuntza-gaitasun erlatiboa erabakigarria da hizkuntza transmititzeko prozesuan, hizkuntza-gaitasun orokor bereko bikoteek oso modu desberdinean transmititzen baitute euskara, euren lehen hizkuntza euskara izan ala ez.
- Amaren hizkuntza-identitateak aitarenak baino pisu handiagoa du, hizkuntza transmititzeko prozesuan.
- Guraso biak euskaldun berriak direnean, edota haietako bat bakarra denean elebidun, transmisio-prozesua ez dago guztiz bermatuta.■

OHARRAK

1. Ikerketa egiteko datuak 2001eko Biztanleriaren eta Etxebizitzaren Zentsuan jasotako informazioetik atera dira.
2. "Lehen hizkuntza" edo "ama-hizkuntza" izeneko aldagaiak seme-alabek, normalean gurasoengandik, bizitzako lehen 3 urteetan ikasten duten hizkuntza adierazten du.
3. Lehen hizkuntza gaztelania balioaren barruan gaztelania bera eta euskara ez diren gainerako hizkuntzak sartu ditugu.
4. Hau da, euskara lehen hizkuntza dutenak, bakarrik nahiz gaztelaniarekin batera.
5. EAEko biztanleria osoan gizonen portzentajea emakumeena baino pixka bat handiagoa da 30-34 adin-tartera arte, eta 35 eta 39 urteen artean portzentajeak parekatu egiten dira. 60 urtetik gora emakumeen portzentajeak hazkunde handia du.
6. EUSTATEk ezarritako lehen hizkuntzaren definizioaren laburpena.
7. Horrek ez du esan nahi batere ez dakitenik, litekeena baita galera partziala izatea edo une horretan ikasten aritzea.
8. Gurasoen tipologia lantzean "euskara" eta "euskara eta gaztelania" lehen hizkuntzak elkartu dira eta, beraz, gurasoak aipatzean, euskara lehen hizkuntza izan ala ez izateaz bakarrik hitz egingo dugu.
9. Mistoak, hizkuntza-gaitasunaren ikuspegitik bakarrik.
10. Lehen hizkuntza euskara <> gaztelania esatean, euskararen barnean sartzen dira bera bakarrik eta gaztelaniarekin batera.
11. Hau hobeto ulertzeko esan behar dugu D motako gurasoek gainerako bikote-motak baino dezentehate zaharragoak direla eta bikote gazteenak, berriz, B eta A motatakoak direla.